

‘Voetbal is oorlog’, of toch niet?

Strafrechtelijke aansprakelijkheid in de sport

Sport is, zeker op amateurniveau, een vorm van ontspanning die door velen wordt beoefend. In 2017 sportte 64% van alle Nederlanders wekelijks.¹ Elke sport kent regels, die de spelers bij het uitoefenen van het spel in acht moeten nemen. Handhaving van die regels vindt in beginsel – afhankelijk van de ernst van de overtreding – plaats binnen het sporttuchtrecht. De vraag doet zich dan ook voor in hoeverre er bij overtreding van de regels in de sport, naast² of in plaats van gebruik van het tuchtrecht, plaats is voor een strafrechtelijk afdoening.

1. Inleiding

Niet elke regelovertreding, waarbij een tegenstander pijn of letsel bekommt, brengt met zich dat daardoor met de voor het strafrecht vereiste wederrechtelijkheid ten aanzien van die tegenstander is gehandeld. Bepaalde overtredingen zijn zelfs inherent aan een sportwedstrijd en het begaan daarvan is voor de deelnemers aan zo een wedstrijd ook redelijk voorzienbaar. Pijn of letsel kan bovendien ook worden veroorzaakt door een gedraging, die binnen de regels van de betreffende sport blijft. Een blik langs de sportvelden leert dat in gevallen waarin pijn of letsel wordt veroorzaakt door een overtreding van de spelregels die zodanig in strijd is met die regels en dermate gevaarlijk is dat deze niet meer behoort tot een normale sportuitoefening, strafrechtelijke aansprakelijkheid op de loer ligt. De Hoge Raad bevestigde dit recent nog maar eens in een tweetal arresten,³ waarin een overtreding in het amateurvoetbal tot strafrechtelijke vervolging en veroordeling leidde. Naar aanleiding van deze arresten zal ik de rechtspraak over strafrechtelijke aansprakelijkheid in de sport uiteenzetten.

2. Het strafrechtelijk kader: de zaak Bouaouzan/Kokmeijer

Voor een goed begrip van de strafrechtelijke aansprakelijkheid in de sport moeten we terug naar 17 december 2004. Op ‘Het Kasteel’ in Rotterdam wordt die avond de voetbalwedstrijd tussen Sparta Rotterdam en Go Ahead Eagles uit Deventer gespeeld. De 84e minuut van die wedstrijd zal bij menig voetballiefhebber nog in het geheugen staan gegrift. Na een vergeefse claim voor een strafschoep aan Spartazijde rent Spartaspeler Rachid Bouaouzan met hoge snelheid achter de bal aan die via een Go Ahead Eaglesspeler terecht komt bij Niels Kokmeijer, eveneens in Deventer dienst. Op het moment dat Kokmeijer de bal gaat schieten, komt Bouaouzan ongeveer een halve meter boven de grond – met zijn linkerbeen naar achteren gebogen en zijn rechterbeen naar voren gestrekt – in de richting van Kokmeijer, terwijl zijn bovenlichaam en gezicht enigszins weg zijn gedraaid, van Kokmeijer af. Net nadat Kokmeijer de bal heeft weggetrapt en diens rechterbeen nog in de lucht hangt, raakt Bouaouzan – die met hoge snelheid en kracht inkomt – met de rechterschoen van zijn recht vooruitge-

* Mr. Ivo van de Bergh is als strafrechtadvocaat verbonden aan Weening Strafrechtadvocaten te Maastricht.

1. www.nocnsf.nl/ledentallen.

2. De toepasselijkheid van het ne-bis-in-idem-beginsel gaat buiten het bestek van dit artikel. Zie voor een interessante overweging ten aanzien van de strafmaat: ECLI:NL:RBGRO:2008:BD6244.

3. HR 25 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1769 en HR 25 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1764.

stoken rechterbeen het rechteronderbeen van Kokmeijer, waardoor deze zwaar lichamelijk letsel heeft bekomen.⁴

Bouaouzan wordt door het Openbaar Ministerie vervolgd en zowel de Rechtbank Rotterdam⁵ als het Gerechtshof Den Haag⁶ veroordeelt hem voor een zware mishandeling. Het gerechtshof spreekt van een flagrante overtreding van de spelregels. De kernvraag, die door de rechtbank en het gerechtshof wordt beantwoord is of de verdachte heeft gehandeld met het vereiste opzet op het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel, in de zin van voorwaardelijk opzet. Onder verwijzing naar de criteria, zoals de Hoge Raad deze uiteen heeft gezet in het HIV-arrest⁷ beantwoorden beide instanties deze vraag positief. In het op het door de verdediging ingestelde cassatieberoep gewezen arrest wordt door de Hoge Raad nog overwogen:

'Voorop moet worden gesteld dat de omstandigheid dat een gedraging is verricht in een sport- of spelsituatie, geen zelfstandige factor bij de beoordeling van het ten laste gelegde opzet is, in die zin dat die omstandigheid tot een beoordeling aan de hand van andere maatstaven zou dienen te leiden, dan indien het gaat om een gedraging die buiten zo'n situatie is verricht [later zou de Hoge Raad nog beslissen dat de stelling, dat bij beantwoording van de vraag of sprake is van voorwaardelijk opzet rekening had moeten worden gehouden met de context van het amateurvoetbal, onjuist is⁸].

Opmerking verdient dat de omstandigheid dat de gedraging is verricht in een sport- of spelsituatie, in een geval als het onderhavige wel van belang zou kunnen zijn voor de vraag of het bewezenverklarde kan worden gekwalificeerd als mishandeling (vgl. HR 10 september 1996, DD 97.0040). De deelnemers aan een sport, zoals voetbal, hebben immers tot op zekere hoogte gevaarlijke gedragingen waartoe het spel uitlokt over en weer van elkaar te verwachten, terwijl bij een door duidelijke spelregels afgebakende sport die spelregels mede van belang zijn voor het bepalen van de grenzen van de wederrechtelijkheid. Dat geldt echter in de regel niet voor gedragingen

die los staan van een spelsituatie waarbij een speler een andere speler letsel toebrengt, terwijl bij gedragingen die in een spelsituatie plaatsvinden, een speler de spelregels op dusdanige wijze kan schenden en zo gevaarlijk kan handelen dat van het ontbreken van wederrechtelijkheid geen sprake kan zijn.⁹

In de veelal lagere rechtspraak over aansprakelijkheid in de sport komen met name overtredingen in het amateurvoetbal terug. In de door mij geraadpleegde uitspraken op rechtspraak.nl heb ik slechts drie zaken aangetroffen die met de uitoefening van andere sporten te maken hadden.¹⁰ Overigens hadden de overtredingen in die sporten weinig met de uitoefening van de sport zelf van doen, nu die overtredingen werden gepleegd op het moment dat het spel stillag.

Strafrechtelijke vervolging vindt, zo blijkt uit de geraadpleegde rechtspraak, plaats voor mishandeling¹¹ (artikel 300 Sr), mishandeling terwijl het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft¹² (artikel 300 lid 2 Sr), zware mishandeling¹³ (artikel 302 Sr) en het aan zijn schuld te wijten zijn dat een ander zwaar lichamelijk letsel bekamt¹⁴ (artikel 308 Sr).¹⁵ Er moet dus telkens sprake zijn van (voorwaardelijk) opzet of culpa.

3. Het tuchtrechtelijk kader: de regelgeving in het (amateur)voetbal¹⁶

Voor een juist begrip van de strafrechtelijke jurisprudentie is bekendheid met de tuchtrechtelijke regelgeving onmisbaar. Anders dan in het strafrecht staat in het tuchtrecht de gevaarstelling centraal. Omdat ook aan de hierna nog te bespreken arresten van de Hoge Raad telkens een casus uit het amateurvoetbal ten grondslag ligt, zal ik mij in het hiernavolgende met name op de tuchtrechtelijke regelgeving in het amateurvoetbal concentreren. Toch zijn mijn conclusies evengoed bruikbaar voor overtreding van de spelregels in andere sporten. Artikel 27 van het reglement tuchtrechtspraak amateurvoetbal¹⁷ maakt een onderscheid tussen overtredingen en verder niet ter zake doende administratieve verzui- men. Als overtreding wordt onder andere beschouwd

4. Feiten ontleend aan Hof Den Haag 29 mei 2006, ECLI:NL:GHSGR:2006:AX5782.

5. Rb. Rotterdam 10 augustus 2005, ECLI:NL:RBROT:2005:AU0860.

6. Hof Den Haag 29 mei 2006, ECLI:NL:GHSGR:2006:AX5782.

7. HR 25 maart 2003, NJ 2003/552.

8. HR 28 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ4203.

9. HR 22 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BB7087.

10. Hof Amsterdam 31 januari 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:BZ2091; Rb. Almelo 22 oktober 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK1065 en BK1070.

11. ECLI:NL:GHARN:2006:AW2812; ECLI:NL:RBBRE:2006:AY8122; ECLI:NL:RBGRO:2008:BD6244; ECLI:NL:GHAMS:2018:737.

12. ECLI:NL:RBROT:2017:10839; Hof Den Haag 21 juli 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2324 (cassatie: ECLI:NL:HR:2018:1769).

13. ECLI:NL:RBROT:2005:AU0860 (in beroep: ECLI:NL:GHSGR:2006:AX5782 en cassatie: ECLI:NL:HR:2008:BB7087); ECLI:NL:GHLEE:2009:BK1553 (beroep van ECLI:NL:RBGRO:2008:BC4350, cassatie: ECLI:NL:HR:2011:BQ4203); ECLI:NL:GHSHE:2009:BH3371 (vrijspraak); ECLI:NL:RBSGR:2010:BL9377 (in beroep vrijspraak: ECLI:NL:GHSGR:2011:BR5925; ECLI:NL:RBDHA:2016:5425; ECLI:NL:GHDHA:2017:1393 (cassatie: ECLI:NL:HR:2018:1764).

14. ECLI:NL:RBALK:2006:AY3897 (in beroep: ECLI:NL:GHAMS:2007:BB0156); ECLI:NL:RBGRO:2008:BC4350.

15. In een enkel geval vond ook vervolging en veroordeling voor poging tot doodslag plaats, maar ook die gevallen hadden weinig met de sport- en spelsituatie zelf van doen, vgl. ECLI:NL:RBDOR:2007:BA1871. Vgl. ook ECLI:NL:RBDOR:2007:BA4370 (poging zware mishandeling); ECLI:NL:RBGEL:2014:4088; ECLI:NL:GHAMS:2015:1707 en ECLI:NL:RBGEL:2018:3612 (zware mishandeling); ECLI:NL:RBGEL:2015:3232 (mishandeling).

16. Alle hierna genoemde reglementen zijn te raadplegen via www.knvb.nl. Ik heb geen voor dit artikel relevante verschillen kunnen aantreffen tussen de regelgeving zoals door mij geraadpleegd ten opzichte van de regelgeving, die ten tijde van de feiten van toepassing was.

17. Reglement tuchtrechtspraak amateurvoetbal van mei 2018, vastgesteld in de vergadering van de ledenraad amateurvoetbal van 26 november 2016 en laatstelijk gewijzigd in de vergadering van de ledenraad amateurvoetbal van 25 november 2017.

elk handelen of nalaten dat in strijd is met de spelregels.¹⁸ Voor het strafbaar zijn van overtredingen in de zin van het reglement is opzet, schuld, nalatigheid of onvoorzichtigheid vereist.¹⁹

In de spelregels veldvoetbal²⁰ zijn onder regel 12 de overtreding en onbehoorlijk gedrag gecodificeerd. In deze regel wordt een onderscheid gemaakt tussen onvoorzichtigheid, onbesuisdheid en een overtreding die gepaard gaat met buitensporige inzet (ernstig gemeen spel). Onvoorzichtigheid, waarmee wordt bedoeld het ondoordacht of onbezonnen handelen, levert een directe vrije schop (of strafschoep) op, maar een disciplinaire sanctie is niet nodig. Onbesuisd handelen (de speler handelt zonder het gevaar of de gevolgen voor de tegenstander in ogenschouw te nemen) levert niet alleen een directe vrije schop, maar tevens een gele kaart op. Een veldverwijdering vindt plaats als gevolg van ernstig gemeen spel of een gewelddadige handeling.

Er is sprake van ernstig gemeen spel als een speler een overtreding begaat in strijd om de bal en dit gepaard gaat met buitensporige inzet en/of hij daarmee de veiligheid van de tegenstander in gevaar brengt c.q. kan brengen.²¹

Voorbeelden hiervan zijn onder andere: een tegenstander trappen of proberen te trappen, een tegenstander laten vallen of proberen te laten vallen, springen naar een tegenstander, een tegenstander slaan of proberen te slaan (inclusief een kopstoot), een tegenstander aanvallen, een tegenstander duwen, een tackle uitvoeren op een manier, die de veiligheid van de tegenstander in gevaar brengt. Een speler maakt zich schuldig aan een gewelddadige handeling als hij buitensporige inzet of geweld gebruikt, of probeert te gebruiken, ten opzichte van een tegenstander, zonder dat dit in strijd om de bal is, of ten opzichte van een medespeler, teamofficial, wedstrijdofficial, toeschouwer, of enig ander persoon, ongeacht het feit of er sprake is van contact.²²

Ernstig gemeen spel en gewelddadige handelingen²³ vallen volgens de handleiding tuchtzaken amateurvoetbal²⁴ onder de codes 03 en 04 met daarbij behorende sanctie. In geval van letsel kan de strafmaat worden verzwaaard. Voor strafverzwaring is bovendien plaats als er sprake is van misdragingen.²⁵

4. De arresten van de Hoge Raad van 25 september 2018²⁶

Terug naar het strafrecht. In een van de twee casussen die leidden tot de arresten van de Hoge Raad van 25 september jl. oordeelde het Gerechtshof Den Haag dat er sprake was van zware mishandeling.²⁷ Uit de door het gerechtshof gebezigde bewijsmiddelen blijkt dat er sprake was van een grove sliding van achteren, met geheven been, waarbij de bal niet kon worden gespeeld. Voor de beeldvorming: door de scheidsrechter wordt gesproken over een doelbewuste actie. Het gerechtshof komt tot een bewezenverklaring van 'vol' opzet. De Hoge Raad liet dit oordeel met een aan artikel 81 Wet RO ontleende motivering in stand.

Voor de beoordeling van de tweede casus, die recent ter beoordeling van de Hoge Raad voorlag, is hetgeen hiervoor uiteen is gezet van veel meer betekenis. De Rechtbank Den Haag veroordeelde de verdachte in die zaak voor een zware mishandeling.²⁸ De rechtbank leidt uit de verklaringen van getuigen af dat verdachte een sliding heeft gemaakt van achteren en de bal op dat moment niet in de directe nabijheid was van de verdachte en/of aangever. De kans dat, door een sliding op een dergelijke manier in te zetten, de persoon die aldus geraakt wordt zwaar lichamelijk letsel wordt toegebracht, is naar het oordeel van de rechtbank aanmerkelijk. Verdachte heeft deze kans, naar het oordeel van de rechtbank, ook bewust aanvaard. De sfeer op het veld was opgefokt en verdachte was al aangesproken door de scheidsrechter naar aanleiding van een opmerking dat hij 'een dergelijke overtreding' ook kon maken. Deze opmerking verwees naar een soortgelijke overtreding die eerder in de wedstrijd was gemaakt.

Het Gerechtshof Den Haag veroordeelde de verdachte ruim een jaar later voor een mishandeling, terwijl het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft.²⁹ Het gerechtshof spreekt anders dan de rechtbank vrij van zware mishandeling. Het gerechtshof stelde vast dat de verdachte tijdens een voetbalwedstrijd een actie heeft uitgevoerd, die hij heeft ingezet toen hij zich schuin achter en in de onmiddellijke nabijheid van een tegenspeler (aangever) bevond, terwijl hij ruimte noch gelegenheid had te glijden waardoor hij daarbij zowel de bal als de man speelde. Het handelen van de verdachte is volgens het gerechtshof aan te merken als een 'sliding

18. Zie artikel 27 lid 2 van genoemd reglement.

19. Zie artikel 25 van genoemd reglement.

20. Spelregels veldvoetbal, uitgave 2018, opgesteld door de International Football Association Board.

21. Zie regel 12, p. 57 van de Spelregels veldvoetbal.

22. Daaraan toegevoegd: een speler die, niet in strijd om de bal, opzettelijk een tegenstander of enig ander persoon, op het hoofd of in het gezicht slaat met zijn hand of arm, maakt zich schuldig aan een gewelddadige handeling, tenzij de hoeveelheid kracht die werd gebruikt verwaarloosbaar is.

23. Wanneer ze beperkte impact hebben en/of begaan zijn tijdens een spelsituatie dan wel onmiddellijk het gevolg zijn van een spelsituatie – 'kan in een opwelling gebeuren' – en bovendien niet van dusdanig buitensporige aard zijn, dat daarmee de grenzen worden overschreden.

24. Handleiding tuchtzaken amateurvoetbal, augustus 2018.

25. Zie hoofdstukken 4 en 5 van genoemde handleiding.

26. HR 25 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1769 en HR 25 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1764.

27. HR 25 september 2018, ECLI:NL:2018:1764.

28. Rb. Den Haag 1 april 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:5425.

29. Hof Den Haag 21 juli 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2324.

tackle'. Hoewel dit een gevaarlijke actie is, kan niet gesteld worden dat de kans op zwaar lichamelijk letsel in zo'n situatie naar algemene ervaringsregels aanmerkelijk is.

Naar het oordeel van het gerechtshof was de kans dat aangever door de actie van de verdachte geraakt zou worden, ten val zou komen en dat daardoor pijn of letsel aan hem toegebracht zou worden wél aanmerkelijk. Bij het maken van een sliding tackle neemt de speler bewust het risico dat hij zijn tegenstander raakt en/of ten val brengt. Voorts is voor een sliding tackle altijd ruimte nodig; als een sliding tackle van te dichtbij wordt ingezet valt de aangevallen speler vrijwel zeker over het (uitgestoken) been van zijn tegenstander. Het is een feit van algemene bekendheid dat het aantal blessures ten gevolge van acties die sliding tackles worden genoemd groot is.

4.1. De aanvullende instructies veldvoetbal; de sliding tackle

Voordat ik aan het arrest van de Hoge Raad in deze zaak toe kom, eerst nog dit. Uit de Aanvullende instructies veldvoetbal, die een nadere uitwerking van de hiervoor genoemde spelregel 12 inhouden, is het volgende opgenomen over ernstig gemeen spel door een tegenstander ten val te brengen.

'Onder dit punt wordt bedoeld het "ten val brengen" van een tegenstander door middel van een "sliding tackle". Dit kan zowel op reglementaire als onreglementaire wijze gebeuren. Als de tackle correct wordt uitgevoerd en de tegenstander **komt** daarbij alsnog **ten val** dan is er geen sprake van een overtreding. Pas als de tackle niet correct wordt uitgevoerd en de speler **brengrt** zijn tegenstander **ten val** is er sprake van een directe vrije schop (zie verschil in ten val **komen** en ten val **bren-gen**). Voor scheidsrechters is het belangrijk dat ze goed letten op acties die schijnbaar ten doel hebben de bal te spelen, maar waarbij de bal in het geheel niet geraakt wordt. Een zeer groot deel van de spelers weet niet op welke wijze een correcte sliding tackle moet c.q. mag worden uitgevoerd. Zij hebben de neiging om allerlei wilde sprongen in de richting van de bal als een correcte actie aan te merken. In de meeste gevallen maken zij dan met hun beide handen het gebaar dat ze de bal speelden om op deze manier te verbloemen dat zij deze helemaal niet raakten.

Een reglementaire "sliding tackle" moet aan een aantal voorwaarden voldoen. Het woord "sliding" komt van het Engelse "to slide", wat glijden betekent. Het enige wat dus geoorloofd is, is glijdend met een of beide benen over de grond, de bal voor de voeten van de tegenstander weg te spelen. Daarbij moet dan wel de bal gespeeld/geraakt worden. Indien dit laatste niet gebeurt zal de scheidsrechter deze tackle moeten bestraffen met een directe vrije schop. Bij het maken van een sliding tackle

loopt de speler altijd bewust het risico dat hij de bal niet speelt of raakt en dus te laat komt en daardoor zijn tegenstander **ten val brengt**. Bedenk ook dat voor een "sliding tackle" ruimte nodig is, namelijk ruimte om de glijdende beweging over de grond te kunnen uitvoeren. Als de "sliding tackle" van te dichtbij wordt ingezet, valt de aangevallen speler vrijwel zeker over het (uitgestoken) been van zijn tegenstander.

Vooral de "sliding tackle" die van voor of van achter of opzij op een tegenstander wordt ingezet, terwijl deze de bal aan de voet heeft, moet door de scheidsrechter nauwkeurig in het oog worden gehouden. Het is namelijk de bedoeling dat met een "sliding tackle" uitsluitend de bal wordt gespeeld. Als de tegenstander wordt geraakt, dan is dat altijd een overtreding, maar ook nog een gevaarlijke actie. Dat geldt in nog sterkere mate als dit soort "sliding tackles" met het nodige geweld gepaard gaat. De disciplinaire straf zal afhangen van de daarbij gepaard gaande inzet. Bij een "onvoorzichtig" en niet correcte tackle zal de scheidsrechter kunnen volstaan met alleen een directe vrije schop. Indien deze onbesuisd is zal er een gele kaart getoond moeten worden. Als de overtreding gepaard gaat met buitensporige inzet of de veiligheid van de tegenstander in gevaar wordt gebracht zal er een rode kaart worden getoond.

In feite is een groot deel van de zogenaamde "sliding tackles" strafbaar. Het aantal blessures ten gevolge van acties die "sliding tackles" worden genoemd, is groot en het is de taak van de scheidsrechter op dit punt streng op te treden.³⁰

Tuchtrechtelijk werd bij beslissing van de KNVB de verdachte uitgesloten voor de duur van vier maanden wegens ernstig gemeen spel (sanctiecode 03).³¹ Bij de bepaling van de hoogte van de sanctie is rekening gehouden met het letsel.

In zijn arrest stelt de Hoge Raad³² de eerder in de zaak Kokmeijer geformuleerde regels voorop. Voorts overweegt de Hoge Raad dat gelet op de genoemde vaststellingen van het gerechtshof het oordeel van het gerechtshof dat de verdachte met zijn actie bewust de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat aangever door de actie van de verdachte geraakt zou worden, ten val zou komen en dat daardoor pijn of letsel zou worden toegebracht aan aangever niet getuigt van een onjuiste rechtsopvatting, terwijl dit oordeel evenmin onbegrijpelijk is. Voorts getuigt het oordeel van het gerechtshof dat van het ontbreken van wederrechtelijkheid geen sprake is niet van een onjuiste rechtsopvatting. Onbegrijpelijk is dit oordeel evenmin, mede in aanmerking genomen dat het gerechtshof heeft geoordeeld dat tijdens het handelen van de verdachte er wel sprake was van een sportsituatie, maar dat dit handelen niet binnen de grenzen is gebleven van hetgeen spelers van elkaar hebben te verwachten en dat de verdachte met zijn actie gevaarlijk spel speelde, het-

30. Aanvullende instructies veldvoetbal juli 2015, p. 33.

31. Zie noot 19 onder de conclusie van A-G P.C. Vegter (ECLI:NL:PHR:2018:655) bij HR 25 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1769.

32. HR 25 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1769.

geen bovendien een ernstige overtreding van de spelregels van het voetbal opleverde.

5. Conclusie

Ik kom tot een afronding. Hoewel de bewijslat in het strafrecht hoger ligt dan in het sporttuchtrecht, is strafrechtelijke aansprakelijkheid wegens overtreding van de spelregels, zeker niet uitgesloten. De Hoge Raad heeft recent de kern van de strafrechtelijke aansprakelijkheid in de sport nog maar eens benadrukt. Een ernstige overtreding van de spelregels zal spoedig kunnen worden aangemerkt als wederrechtelijk. Dergelijk onreglementair handelen, is niet alleen gevaarlijk maar behoeven sportdeelnemers ook niet meer van elkaar te verwachten. Als daarnaast sprake is van het voor strafrechtelijke aansprakelijkheid vereiste (voorwaardelijk) opzet of schuld (aan het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel), is het overtreden van de spelregels in de sport niet zonder (strafrechtelijk) risico. Dus sporter, wees gewaarschuwd.